

יו"ד כסלו

„ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה“, די
ציאה פון א״י קיין חו״ל, און אין חו״ל
גופא — „חרנה“, אין „חרון אף של
מקום“⁶, און נאָכמער — צו לבן הארמי,
בין עבוד עבדתיך; ובסיום הסדרה
ווערט דערציילט וועגן דער „גאולה“
פון דעם גלות⁸ — ווי יעקב האָט זיך
געראַטעוועט פון לבן הארמי און „הלך
לדרכו“⁹ — אויפן וועג קיין א״י¹⁰.

און די שייכות מיוחדת מיט דער
גאולה פון מיטעלן רבין — יש לומר:

איינע פון די בקשות פון יעקב גיינען-
דיק קיין חרן איז געווען „ושבתי בשלום
אל בית אבי“¹¹, וואָס די הדגשה אין דעם
איז אַז (נוסף לזה אַז ער זאל זיך אומ-
קערן גאַנצעהייט¹² לבית אביו, איז
אויך) דער אופן פון דעם אומקערן זיך
זאל זיין „בשלום“ — באופן של שלום
ומנוחה¹³. און ווי ס׳איז געווען בפרעל,

א. די קביעות פון יו״ד כסלו — דער
חג הגאולה פון כ״ק אדמו״ר האמצעי
— קומט אויס בכמה שנים אין דער וואָך
פון פרשת ויצא² (ולפעמים — כבכבי-
עות שנה זו¹ — בש״פ ויצא עצמה).
וע״פ דברי השל״ה הידועים³ (אַז די
„מועדים של כל השנה . . . בכלול יש
שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן“)
איז מובן, אַז די גאולה פון מיטעלן רבין
— קען מען אָפּלערנען בענינה פון דער
היינטיקער סדרה, אָדער נאָך מער — זי
איז מרומז אין דער סדרה.

דער תוכן כללי פון פרשת ויצא איז
— גלות וגאולה: די סדרה הויבט זיך אַז
מיט דער ירידה פון יעקב אין גלות⁴ —

(1) בשנת תקפ״ז.

ולהעיר, שגם יום ההולדת (בשנת תקל״ד) ויום
ההילולא שלו (בשנת תקפ״ח) — ט׳ כסלו — חל
ברוב השנים בשבוע דפ׳ ויצא (וכפי שהי׳ בשנת
ההולדת ושנת ההילולא עצמן שחל (בשתיהן) ביום
ד׳ לפ׳ ויצא).

(2) וגם כשחל ב״ וישלח (כבשנת הגאולה עצמה
— שחל בא׳ דפ׳ וישלח⁵) — מתברך הוא מש״פ
ויצא. ולהעיר, שלפי המסורת בבית הרב (הובאה
בהוספה לס׳ בד קודש ע׳ 22 בהערה), בשורת
הגאולה באה בשבת (פ׳ ויצא) ט׳ כסלו.

(2*) תשמ״ז.

(3) ר״פ וישוב, ושם, ש״ה גם כ, מועדי דרבנן.
(4) להעיר ממחזיל (תענית כט, א) שמגלגלין
זכות ליום זכאי. וראה לקו״ש ח״ה ע׳ 129 ואילך. ח״י
ע׳ 99.

(5) ראה זהר ריש פרשתנו (קמז, א), ב״ר פסחי,
יג. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 245. וש״נ לעיל ס״ע 153.

(*) כ״ה מסורת בית הרב (ראה רשימת כ״ק מו״ח
אדמו״ר במבוא לס׳ נד קודש). ובבית רבי (ח״ב
ספד בהערה) — שנת תקפ״ז. וראה שיחת יו״ד
כסלו תש״א בתחילתה.
(**) כ״ה לפי שתי הנוסחאות שבשוה״ג להערה
הקודמת.

(6) רש״י ס״פ נח.

(7) ראה פרשתנו ל, כו. כט. לא, ו. מא.

(8) וכן מסופר ע״ד העל״י שנעשית ע״י הירידה
בגלות — „ויפרוץ האיש מאד מאד“ (פרשתנו ל, מג)
שאת כל זה לקח יעקב עמו. „לבוא אל יצחק אביו
ארצה כנען“ (לא, יח). וראה בארוכה לקו״ש שם (ע
244 ואילך) הביאור בעבודה רוחנית.

(9) לב, ב.

(10) כפרש״י שם: מלאכים של א״י כ״ ללותו
לארץ. וברא״ם שם שמחנים היא בא״י. וראה השק״ט
ברמב״ן ומפרש״י רש״י שם. לעיל ע׳ 150 הערה 4.

(11) כח, כא.

(12) כפרש״י „שלם מן החטא כ״ו“. וראה רש״י
וישלח לג, יח: שלם בגופו כ״ו בממונו כ״ו בתורתו
כ״ו (משבת לג, סע״ב. ועוד). לקמן ע׳ 168 ואילך.

(13) להעיר מב״ר פרשתנו (פע״ג, ג. מדרש
תהלים נה, יט), פדה בשלום נפשי . . . זה יעקב —
ראה לקמן בפנים בפירוש, פדה בשלום נפשי.

— בענין עיקרי — אין א שטארקערן אופן ווי צום טאג פון י"ט כסלו (יום גאולת אדמור"ר הזקן):

ס'איז ידוע דער סיפור וביאור פון כ"ק מו"ח אדמור"ר²⁰, אז דאס וואס דער אלטער רבי האט בעת גאולתו געזאגט דעם פסוק „פדה בשלום נפשי“ (כאטש דער פסוק געפינט זיך נישט אינעם שיעור תהלים פון י"ט בחודש) — איז געווען דערפאר וואס במשך ימי המאסר האט דער אלטער רבי מוסיף געווען באמירת תהלים (געזאגט תהלים „בשופי“), דהיינו (אויך) די שיעורי תהלים ווי ער איז נחלק לימי השבוע, און וויבאלד י"ט כסלו איז דעמאלט געווען ביים השלישי בשבוע, האט ער דעמאלט געזאגט דעם מזמור נה דתהלים (וואס געהערט צום שיעור פון יום שלישי בשבוע).

קומט לפ"ז אויס, אז באופן גלוי (ובאמירה) איז די שייכות פון „פדה בשלום נפשי“ צו גאולת אדמור"ר הזקן (א) נאך איז די יארן ווען י"ט כסלו איז חל ביום שלישי בשבוע; און (ב) אויך דעמאלט איז עס דוקא ביי די וועלכע זאגן תהלים „בשופי“, אבער נישט ביי כאו"א (וואס ביי זיי איז די שייכות בלויז במחשבה²¹, מצד תוכן הענין²²).

משא"כ די שייכות פון „פדה בשלום נפשי“ צו יו"ד כסלו איז באופן אז דאס ווערט געזאגט אינעם יום הגאולה דורך יעדן איינעם ובכל שנה ושנה, ווייל דער פסוק „פדה בשלום נפשי“ איז אין דעם שיעור תהלים פון יום יו"ד בחודש

אז כאטש לבן האט אים נאכגעיאגט מיט נישט קיין גוטע כוונות — און ווי ער אליין האט אים געזאגט „יש לא-ל ידי לעשות עמכם רע"י — איז עס אבער אדורך אינגאנצן בשלום (אן קיין מלחמה כו.).

און דאס איז די שייכות צו גאולת כ"ק אדמור"ר האמצעי — וועלכע איז געווען עד"ז, כידוע, אז זיין גאולה איז געווען פארבונדן מיטן (פסוק¹⁴) „פדה בשלום נפשי“ (ובפרט לויט ווי עס ווערט דער-ציילט — בסיפורי חסידים¹⁵), אז די בשורת הגאולה איז געווען „כשאמר תלים“ פסוק פדה בשלום נפשי — וואס דער פירוש אין „פדה בשלום נפשי“ איז¹⁶, אז (עס טוט זיך אויף נישט נאך א פד' פונעם אויב, נאך אויך אז) דער אופן הפד' איז „בדרך שלום בלא מלחמה כלל“ — ע"ד „ושבתי בשלום“.

ב. און אע"פ אז די גאולה פון אלטן רבי'ן איז מודגש איר פארבונדן מיטן אמירת הפסוק „פדה בשלום נפשי“ — ווי דער אלטער רבי שרייבט במכתבו הידוע¹⁷, „וכשקריתי בספר תהלים בפ' סוק פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום“ —

געפינט מען אבער אז די שייכות פון דעם פסוק „פדה בשלום נפשי“ צו יו"ד כסלו (יום גאולת אדמור"ר האמצעי) איז

(14) פרשתנו לא, כט.

(15) תהלים נה, יט.

(16) בית רבי ח'ב ספ"ה בהערה. אבל ראה לעיל

הערה 2.

(17) כפי שנחלק לימי החודש. וראה לקמן סעיף

ב.

(18) מאמרי אדה"ז — הקצרים (ע' רטז), ובארוכה ד"ה פדה בשלום לבעל הגאולה (בס' שעת ח'א) פ"א. ובכ"מ. וראה לקמן ע' 196.

(19) נדפס בבית רבי ח'א פי"ח. אגרות קודש שלו סי' לח (וש"נ).

(20) במכתבו (קובץ מכתבים שבספר תהלים אהל י" ע' 14 (200) ואילך. אגרות קודש שלו ח"ג ע' תעז ואילך. וש"נ).

(21) או ע"י גינון (ששייך יותר לענין המחשבה — קולמוס הלב (ראה לקוריד ח"ג תקי, סעי'ב. ועוד)).

(22) ראה לקמן סעיף ג.

„מלחמתה של תורה“²⁶): כדי צו ארויס-קריגן דעם אור ההלכה והמסקנא של תורה דארף מען מלחמה האָבן מיט דעם העלם והסתרת²⁷ פון די קשיות ושקוּט כו'.

ס'איז ע"ד ווי מען געפינט אין נגלה דתורה גופא דעם חילוק צווישן תלמוד בבלי און תלמוד ירושלמי²⁸: אויף תלמוד בבלי שטייט²⁹, „במחשכים הושיב ניי, ווייל די עניני התורה קומען דארט אין אן אופן, אָ ביז מ'דערגרייכט צו דער קלאַרקייט פון אן ענין, צו דער מסקנא, דארף מען דורכגיין שקוּט קושיות וכו' (במחשכים): משא"כ אין תלמוד ירושלמי זיינען ניטאָ אזויפיל קושיות ושקוּט, דארטן זיינען די עניני התורה מלכתחילה אין א (מער) ליכטיג קערן אופן, אזוי אָ מען קומט שנעלער צו דער מסקנא.

אַבער אעפ"כ, וויבאלד אָ אויך תלמוד ירושלמי איז נגלה דתורה, וואו עס רעדט זיך וועגן עניני העולם (אילנא דטוב ורע"³⁰), וועלכע פאַרשטעלן אויפן אמת פון תורה, דעריבער איז אויך אין תלמוד ירושלמי פאַראַן דער פאַרשטעל פון — עכ"פּ קצת — קושיות כו'.

משא"כ אין פנימיות התורה, איז „לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת“ — ווייל אין פנימיות התורה רעדט זיך בגלוי

[בהתאם מיט דער תקנה פון כ"ק מרי"א אדמו"ר³¹ אָ אלע זאָלן יעדן טאָג זאָגן דעם שיעור תהלים ווי ער איז איינגע-טיילט לויט די ימי החודש, און האָט דערביי מדגיש געווען³² אָ דאָס איז אָן ענין השווה לכל נפש].

און דאָס גופא באַווייזט, אָ דער חוכן פון „פדה בשלום נפשי“ איז (באיזה ענין עיקרי) אויף אַ מער גלוידיקן אופן בגאולת אדמו"ר האמצעי ווי בשייכות צו גאולת אדמו"ר הזקן.

ג. וועט דאָס ווערן פאַרשטאנדיק לויטן ביאור השייכות פון „פדה בשלום נפשי“ צו דער גאולה פון אַלטן רבי'ן און פון מיטעלן רבי'ן:

אין „פדה בשלום נפשי“ איז דאָ, כנ"ל, אַ טאַפלטער אויפטו: די עצם פדי' פונעם אייב, און דאָס וואָס דער אופן הפדי' איז בדרך שלום.

די צוויי אופני פדי' — פדי' בדרך מלחמה און פדי' בדרך שלום — זיינען פאַראַן אין ענין התורה. ובכללות — איז דאָס דער חילוק צווישן נגלה דתורה און פנימיות התורה:

פנימיות התורה איז „אילנא דחיי דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת“³³; משא"כ נגלה דתורה, וואָס אין איר איז פאַראַן ריבוי שקוּט, קשיא ורמינהו כו' — איז בדוגמא פון פדי' בדרך מלחמה

(26) לי חזיל — מגילה טו, ב (ושי"ג). חגיגה יד, א. ועוד.

(27) ראה רע"מ שם: קשיא מסטרא דרע .. מחלוקת מרות הטומאה. וראה אגה"ק שם (קמד, ב ואילך).

(28) בהבא לקמן — ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פניד ואילך. ד"ה אמר רבא תשיח פ"א. ובכ"מ. ולהעיר ממחול (סנהדרין כד, א) ת"ח שבא"י שמנעימין זליז בהלכה כו' ת"ח שנכבד שמחבליים זליז כו'. נוחין כו' מרורין כו'.

(29) איכה ג, ו. סנהדרין שם.

(23) וגם לפני תקנה זו — מובן בפשטות, שאמירת תהלים כפי שנחלק לימי החודש שייכת יותר לכאורא — מאמירתו כפי שנחלק לימי השבוע. (24) ראה קובץ מכתבים הנ"ל (ע' 5 (191) ואילך: ע' 24 (210)). אגרות קודש שלו ח"ב ע' א: ע' תקכג ואילך (ובהנשמן בריש האגרות שם). ובכ"מ. (25) רע"מ נשא (קמד, ב), הובא ונתבאר באגה"ק סכ"ז.

ליסבור³⁴) און אויך בפשטות — דורות (התנאים ו)המשנה ואח"כ די שפעטער-דיקע דורות ד(האמוראים וד)הגמרא, וואו די „קוצר מילי“³⁵ פון דער משנה ווערן נתפרש ונתבאר בהרחבה ובאריכות.

ועד"ז איז עס אין דעם סדר הגילוי פון תורת החסידות פריער דורך דעם אלטן רבי'ן און דערנאך דורך דעם מיטעלן רבי'ן:

דער אלטער רבי האט מגלה געווען די ענינים פון חסידות אין אן אופן ווי זייערע פרטים כו' זיינען (נאך) כלול אין א נקודה — דרגת החכמה פון תורת החסידות: און דער מיטעלער רבי האט זיי ארויסגעבראכט בביאור רחב, מיט דער התפשטות פון אורך ורוחב דבינה. און ווי מ'זעט עס אין זיינע מאמרי חסידות, אז אין זיי איז פאראן אן אריכות מיט ריבוי ביאורים כו'.

און דורך דעם וואס דער מיטעלער רבי האט מגלה געווען די ענינים פון חסידות אין דער התפשטות והתרחבות פון בינה, הכנה והשגה — זיינען די ענינים פון תורת החסידות אראפגע-טראגן געווארן אין אן אופן אז יעדע רער זאל זיי קענען (נאך מער) תופס ומשיג זיין בשכלו³⁶.

[בדוגמת דעם חילוק כללי צווישן חכמה און בינה ביי אן אדם: אין חכמה ווערט „גענומען“ די נקודה כללית של השכל, וועלכע איז העכער פון קענען נתפס ווערן אין כלי ההשגה וההבנה.

(34) שבת סג, א.

(35) וייל שלכן עסק וביותר בהדפסת ספרי חסידות, ובאופן שיגיעו לכארא נקל כו', ועד שהשתדל להדפיסם באופן שגם עניים יוכלו לקנותם (ראה אגרות קודש שלו — קונטרס המילואים (קה"ת תשמ"א) ע' יג ואילך. ח"ב ע' פא ואילך).

וועגן ג-טלעכקייט און ענינים רוחניים וועלכע זיינען אויך בגלוי³⁰ העכער פון העלם והסתור העולם, ולכן האבן דארט קושיות וכ' קיין ארט ניט — ס'איז א פד' בדרך שלום, „פדה בשלום נפשי“³¹.

און דאס איז דער קשר פון גאולת אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי מיט אמירת הפסוק „פדה בשלום נפשי“ — ווייל זייער גאולה איז געווען (ניט נאר א גאולה פרטית, נאר) א גאולה כללית, און פון תורה, גאולה פון תורת החסידות, פנימיות התורה, וואס ענינה איז (כנ"ל) דער „פדה בשלום“ אין תורה עצמה.

ד. עס איז ידוע³² אז כללות הגילוי פון תורת החסידות איז געווען אין אן אופן מסודר — בהתאם ווי דער סדר התגלות פון א שכל חדש, אז פריער ווערט נתגלה נקודת השכל (חכמה), די נקודה כללית וואס איז העכער פון פרטים, און דערנאך קומט די נקודה אראפ אין בינה, אין הכנה והשגה, אז דער דבר שכל ווערט פארשטאנדיק מיט אלע זיינע פרטים.

און ווי מען געפינט אין סדר ההתג-לות פון נגלה דתורה: פריער קומט „משנה“ וועלכע איז „דבר קצר וכולל ענינים רבים“³³, און ערשט שפעטער השקו"ט במשנה (ליגמור ואח"כ

(30) כי התורה ככלל — קדמה אלפיים שנה לעולם (ראה מדרש תהלים צ, ד. ביר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד רש"י. וח"ב מט, א) — לעולם כפי שנברא על מילואו ואפילו לגיע שבו.

(31) ראה גם סדרה פדה בשלום העתיר (בהמשך תעריב ח"ב) ושנת עזריה.

(32) בהבא לקמן — ראה בלקו"ש שבהערה 4 (ובהנחמון שם). ועייג' ב לקו"ש לוי"צ — אגרות (ס"ע) שלג ואילך.

(33) ל' הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (רד"ה אחרי כן ראה להסתפק).

דער אלטער רבי איז מבאר אין תורה אור³⁷, אז „ושבתי בשלום“ מיינט — „ב' שלום“, אז עס זיינען פאראן צוויי אופנים אין שלום: „שלום מלמעלה למטה“ (דער שלום קומט מצד דעם „מעלה“) און „שלום מלמטה למעלה“ (אז דער שלום קומט מצד דעם „מטה“). און „ושבתי בשלום אל בית אביי מיינט, אז יעקב האט מתפלל געווען אז עס זאלן ביי אים זיין ביידע אופנים שלום, דער „שלום מלמעלה למטה“ און „שלום מלמטה למעלה“³⁸.

[און ווי ס'איז דערנאך געווען בפועל, אז דער „שלום“ צווישן אים מיט לבן האט זיך אפגעטאן ניט נאר בדרך „מלמעלה למטה“ — „ויבא אליקים אל לבן גוי השמר לך גוי“³⁹ (מצד דעם אויבערשטן), נאר אויך בדרך „מלמטה למעלה“ — מצד לבן ען גופא, א כריתת ברית ושלום, אז ער (מעצמו) האט געזאגט⁴⁰ „לכה נכרתה ברית אני ואתה גוי“].

ועד"ז יש לומר בעניננו, אז דאס איז דער אויפטו פון גאולת אדמו"ר האמצעי (וואס איז פארבונדן מיט גילוי החסידות באופן של „בינה“) לגבי גאולת אדמו"ר הזקן: אינעם ענין פון „פדה בשלום“

דוקא בשעת ער טראגט אראפ די נקודת השכל אין „בינה“, וואס ענינה איז צו פאנאנדערקלייבן דעם שכל לפרטיו, דבר דבור על אופניו, קען דער אדם תופס זיין דעם דבר מושכל און עס ווערט ביי אים פאראייניקט מיט די כלי השגה].

און דאס איז דער טעם פארוואס (בהדגשה איז) דוקא גאולת אדמו"ר האמצעי איז פארבונדן מיט אמירת „פדה בשלום“ ע"י כאו"א (כנ"ל) — ווייל אין דעם זאגט זיך ארויס דער חידוש פון גילוי תורת החסידות דורכן מיטעלן רבי'ן (לגבי דעם גילוי דורכן אלטן רבי'ן), וואס ער האט מגלה געווען תורת החסידות (שענינה — „פדה בשלום“ שבתורה) אין אז אופן אז עס קען באנומען ווערן אין דער הבנה והשגה של כאו"א.

ה. וי"א טיפערער ענין אין דעם:

דאס וואס דער ענין פון „פדה בשלום נפשי“ שטייט אין א מער גלוידיקן אופן בשייכות צו גאולת אדמו"ר האמצעי — איז ווייל דערמיט האט זיך אויפגעטאן א נאך העכערע שלימות אין דעם ענין פון „פדה בשלום“⁴¹. דער חילוק איז ניט נאר אויף וויפל דער ענין (פדה בשלום) שטייט בהתגלות (צי בלויז בדרך נקודה כללית, אדער אויך בהתפשטות ביז עס קומט אן לכאו"א), נאר ס'איז א חילוק אין דעם אופן (ואיכות) השלום.

און אויך דער ענין איז נרמז אין פרשת ויצא — אין דעם אויבנדערמאנטן פסוק „ושבתי בשלום אל בית אבי“:

(37) פרשתנו כא, ס"ג ואילך. שם כב, ג. וראה גם תיח' שם כו, א ואילך.

(38) כי זהו עיקר החידוש בושבתי בשלום אל בית אבי, וכפי שהוא בפשטות שהשבתי הוא מלמטה למעלה, מתוך לבית אבי. וראה תיח' שם שושבתי בשלום הו"ע התשובה, שזהו"ע השלום מלמטה למעלה כמ"ש בתו"א שם. וראה לקו"ש חט"ז ע' 250 שזהו עיקר הכוונה בהעלי ש"ע הירידה בגלות. ע"ש.

(39) פרשתנו לא, כד. וכו בדברי לבן ליעקב (שם, כט).

(40) שם, מד.

(36) ולהעיר, שבדרך כלל הי' מאסרו של אדמו"ר האמצעי קל יותר מאשר מאסרו של אדמו"ר (שיחת י' כסלו תשי"א (ס"ע 50 ואילך). וראה ס' תולדות אדמו"ר האמצעי (קה"ת תשל"ג ושל"ח"ז) פ"ח.

דיעות, אין אמונה לייכט דער אמת⁴³ אן העלם כו', ביז אין אן אופן פון אחדות פשוטה:

דער אויפטו פון חסידות חב"ד אין, אן מ'טראגט אראפ די ענינים פון תורת החסידות אין דער וועלט פון שכל, וואס אין, לכאורה, א דבר והיפוכו: ע"פ טבע אין דא אין שכל בני אדם ריבוי דיעות (אין דיעותיהן שוות⁴⁴), שכל⁴⁵ גיט אן ארט אויף קוים חלוקים (ובמילא — מחלוקת): ועד⁴⁶ אין דער סדר פון דער-גרייכן א שכל, אן מ'גייט דורך א קשיא והעלם כו' ביז מען פארשטייט ריכטיק די מסקנא⁴⁷ — און צוזאמען דערמיט ווערן אראפגעטראגן אין שכל די ענינים פון פנימיות התורה ד, לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת⁴⁸ — שכל נעמט די ענינים בלי קושיות⁴⁹ און בלי מחלוקת.

קומט אויס, אן דורך תורת חסידות חב"ד אין מען ממשיך „שלום“ אין דעם „רביס“.

ז. אבער דאס גופא — צו ממשיך זיין „שלום“ אין די „רביס“ (און זיי זאלן זיין „עמדי“) — קען זיין אויף צוויי אופנים:

פונעם מיטעלן רבין אין פאראן (בגין לוי) די מעלה אויך פון צווייטן אופן אין שלום, „שלום מלמטה למעלה“.

ו. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

דער ווארט „שלום“ אין תוכנו מוכיח, אן לכתחילה אין א מצב פון פירוד וניגוד (בפועל אדער בכח עכ"פ), וואס ווערט נתבטל און נתהפך צו א מצב הפכי דורך ענין ה„שלום“ — עס ווערט שלום ואחדות צווישן די דיעות חלוקות ומנוגדות

— אויב ס'איז לכתחילה ניטא קיין פירוד וניגוד אדער דיעות חלוקות האט קיין ארט ניט דער ענין ה„שלום“.

וואס דאס אין אויך איינער פון די פירושים⁵⁰ אין פסוק „פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי“: „ברבים“ בא-צייכנט דיעות מנוגדות (וואס מצד דעם אין ניטא שלום ואחדות, נאר פירוד ומחלוקת, „רביס“): און דער טעם אויף דעם וואס די פד' אין בדרך שלום („פדה בשלום נפשי“) — אין וי"ל „ברבים היו עמדי“: אויך די „רביס“ (המנגדים) זיינען (ווערן) „עמדי“ [ע"ד מאמר חז"ל⁵¹ עה"פ, אן אנשי אבשלום האבן מתפלל געווען לנצחונם של דוד].

עפ"י יש לבאר די שייכות פון „פדה בשלום נפשי“ צו חסידות חב"ד דוקא:

אין תורת החסידות הכללית, וואו דער עיקר הדגשה אין אויף אמונה, אין ניט מתאים דער ענין פון „שלום“ — ווייל אין אמונה אין מלכתחילה ניטא קיין ארט אויף שתי (ועאכויכ ריבוי)

43) ושרש התיבות אחד הוא.

44) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

45) גם שכל דקדושה, וכמחזיל (מדרש תהלים יב, ז. וראה ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"א.ב). „שלא ניתנו דברי תורה חתוכין כו' אלא כו' מט פנים כו'“ ואלו ואלו דא"ח (עירובין יג, ב. ושי"נ).

46) וכמדובר כמ"פ שגם קס"ד וקושיא בתורה — תורה היא, ומחוייבים לברך לפני לימוד הקושיא (גם אם אין לומדים באותו הזמן התירוצ) ברכת התורה.

47) וי"ל כי הקושיות שישנן בלימוד פנימיות התורה הן מצד האדם הלימד ולא מצד התורה עצמה. — כידוע הציע שגם בזהר כו' מצינו דיעות חלוקות וכן קשיות וכו'. ואכ"מ.

41) ראה אוה"ת (יהל אור) עה"פ (ע' רח). סה"מ תרגם ע' קע. סה"מ תרגם ע' שיב. סה"מ תשי"ד ע' 141. ועוד.

42) ירושלמי סוטה פ"א סה"ח (ובקרבן העדה שם).

אבער אין דעם גופא זיינען דא צוויי אופנים (וכמבואר באחרונים⁵²):

איין אופן איז, אז כאטש די דייני המיעוט מצד עצמם האלטן אנדערש, היות אבער זיי ווייסן אז תורה זאגט „אחרי רבים להטות“, זיינען זיי מבטל דעתם מפני דעת הרוב — וואס אין דעם אופן, קומט די „אחדות“ נישט מצד זייער דעת, נאר מצד דעם רוב ופס"ד התורה (אחרי רבים):

א צווייטער אופן איז, אז נאך דעם ווי מ'איז עומד למנין און מ'איז מכריע כדעת הרוב, ווערט עס נתהפך אלס פסק פון כל חברי סנהדרין, ווייל אלע זיינען (דערנאך) מסכים צו דעת הרוב: (וויסנדיק אז תורה זאגט „אחרי רבים להטות“) זיי זיינען זיך מתבונן נאך אמאל אין דעם ענין כו' ביז אויך זייער דעת איז מסכים ומתהפך לדעת הרוב. וואס אין דעם אופן קומט דער „שלום“ מצד די „רבים“ גופא.

ח. דער ביאור הנ"ל אין די צוויי אופנים אין „שלום“ — גיט אויך א הסברה אין דעם מנהג ישראל, אז ווען צוויי אידן באגעגענען זיך מיט שאילת שלום, זאגט דער ערשטער „שלום עליכם“ און דער צווייטער ענטפערט: „עליכם שלום“⁵³.

איין אופן איז — בדרך „מלמעלה למטה“, אז מ'איז ממשיך דעם ענין האחדות אין דעם ארט פון ריבוי והתחלקות: און א צווייטער אופן — „שלום מלמטה למעלה“, אז (מ'איז נישט בלויז ממשיך שלום ואחדות אין דעם ארט פון ריבוי, נאר) דער ענין השלום ווערט אויפגעטאן מצד דעם ריבוי („מטה“) גופא — וואס כמובן, איז דאס א פיל גרעסערער חידוש, אז דער ריבוי גופא ווערט נתהפך לאחדות.

א דוגמא אויף די צוויי אופנים אין הלכה — פסק דין של סנהדרין:

א סנהדרין דארף האבן אן ענין פון „רבים“ דוקא⁵⁴, וואס ע"פ טבע האט יעדער א באזונדער צוגאנג אין הבנה און דעת (אין דיעותיהן שוות), וואס דערפאר „אב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להן אלא אחד“⁵⁵ — ווייל וויי באלד זיי האבן מלכתחילה איין אופן ודרך אין שכל כו' הייסט עס נישט אז זיי זיינען צוויי דיעות.

אבער לאידך, כדי צו פסק'נען דעם דין, מוזן די אלע פארשידענע דיעות קומען לידי אחדות און פסק'נען אויף איין אופן. און דאס ווערט אויפגעטאן דורכן כלל „אחרי רבים להטות“⁵⁶ ובאור פן אז די דיינים פון מיעוט החולק מוזן מבטל זיין דעתם לדעת הרוב.

52) בהבא לקמן — ראה צפ"נ כללי התוהמ"צ (ערך רוב ומיעוט. ושי"נ). כללים שבסו"ט גט פשוט (להר"מ חביב) כלל א'. וראה לקו"ש חכ"א ע' 112 ואילך ובהערות 31, 33 שם. טה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 727. 53) וכ"ה נוסח קידוש לבנה בסידורים [למרות שלשון הטור (אריח סו"ט תכו. ובב"ח שם: כך הוא בנוסחאות מדוייקות), רמ"א (שם סי"ב) ועוד הוא — „שלום עליך“]. וראה לקוטי דיבורים ח"א ג, א. ס' השיחות תש"ע ע' 25.

48) להעיר ממרזל (מדרש תהלים עה"פ. וראה יפה מראה ועמודי ירושלים לירוש' סוטה שם). כ"י ברבים היו עמדי אלו סנהדרין".
49) סנהדרין לו, סע"א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ז.
50) ראה רש"י סנהדרין שם ריש ע"ב.
51) משפטים כג, ב. וראה מדרש תהלים וירושלמי שבהערה 45.

אָבער אין דער אחדות (צווישן די נפֿ-
גשים) זיינען פֿאַראַן צוויי שלבים:

בשעת דער „פּותח“ זאָגט „שלום
עליכם“ ווייס מען נאָר אַז ער איז מוכן
אויף שלום, און עס פֿאַדערט זיך אַז אויך
דער צווייטער זאל ענטפֿערן שלום;
אויב אָבער די ענייט שלום וועט זיין
מיטן זעלבן נוסח ווי דער פּותח („שלום
עליכם“) — גיט עס אַז אַרט צו טראַכטן,
אַז זיין ענייט שלום קומט (ניט מצד אים,
נאָר) בלויז אַלס הודאה ואישור צו דעם
פּותח בשלום; דעריבער איז ער משנה
פון דעם פּותח און זאָגט „עליכם שלום“
— להדגיש, אַז ער איז נישט נאָר „מסכים“
צום צווייטנס „שלום עליכם“, נאָר ער
מצד עצמו וויל שלום.

און דאָס איז אויך דער טעם החילוק
אין דעם סדר הנוסח:

דער ערשטער זאָגט „שלום עליכם“
(דער „שלום“ פֿאַרן „עליכם“), ווייל ער
איז דער פּותח בשלום, דער שלום קומט
מצד אים, וואָס ער „מאָנט“ אַז עס זאל
ווערן שלום צווישן „עליכם“ (דער
רבים) — „שלום מלמעלה למטה“;

בשעת דער צווייטער ענטפֿערט
שלום, וואָס דערמיט טוט ער אויף אַז
דער שלום קומט (ניט נאָר מצד דעם
פּותח, נאָר) אויך מצד דעם עונה —
זאָגט ער „עליכם שלום“. ווייל מיט זיין
ענייט שלום האָט זיך אויפגעטאָן דער
חידוש, אַז דער רבים גופא מאַכט שלום
(פֿון „עליכם“ ווערט „שלום“) — שלום
מלמטה למעלה.

61 עיין ספר השיחות שם ע"ד עבודת אברהם
לגלות אשר. ער ב"ה איז אַלץ, אַלץ איז ער ב"ה —
שהם „ב" אופני היחוד“ (סה"מ הישית ריש ע' 141),
היחוד מלמעלה למטה והיחוד מלמטלמ"ע (ראה ע"ד
ב' אופנים אלו בלקו"ש ח"ח ע' 225 ואילך ובמקומות
שנסמנו בהערה 71 שם).

וואָס לכאורה איז נישט מובן: (א) פֿאַר-
וואָס זאָגט מען (אפילו צו אַ יחיד)
„שלום“ עליכם — נישט „עליך“ (ווי
מ'געפינט אין גמרא: דער לשון „שלום
עליך רבי (ומורי)“? (ב) פֿאַרוואָס ענט-
פֿערט דער צווייטער „עליכם שלום“ —
אין אַ פֿאַרקערטן סדר? לגבי ווי ס'זאָגט
דער פּותח?

ווייל דעם ביאור בזה⁵⁴: בשעת עס
טרעפֿן זיך צוזאַמען צוויי אידן, ווערט
עס אַ מציאות של רבים (מיעוט רבים
שנים⁵⁵) וואָס „אין דיעותיהן שוות“ —
און זייער עבודה באַשטייט דאָן אין
אויפטאָן אחדות אין דעם „רבים“. און
דערפֿאַר זאָגט מען „שלום עליכם“ —
אַז מען דאַרף ממש זיין שלום ואחדות
(„שלום“ איז שמו של הקב"ה, אחדות
פשוטה) אין דעם „עליכם“ (רבים).

54 ובשער הכולל (פליג אות ז) מתרץ ע"פ
דברי המט"מ (סקנ"ד. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח
סקפ"ט ס"ה) שאפילו יחיד המתפלל לעצמו אומר
„ואמרנו אמן“ — כי הוא „להמלאכים המלוין את
האדם כו"י. וראה לקו"ש מהרי"ח סדר ר"ח עוד
תירוצים.

55 ברכות ג, א. וברביבוי מקומות. וראה לעיל
הערה 53 הדיעות בנוסח קידוש לבנה.

56 ודלא כבבבכות שם (ועוד) שגם החזרת
שלום היא בשלוש „שלום עליך“.

57 ראה ס' טעמי מנהגים (בליקוטים שבסוף
הספר אות לב"ג) — כמה טעמים ע"ז.

— וידועה ה„צחות“ בזה, דמכיון שחבירו אומר
„שלום עליכם“ אומר איפאך מסתברא (עליכם
שלום)...

וע"פ המבואר לקמן בפנים מתורץ, שיש בצחות זו
ענין טוב, שהעונה רוצה להוסיף על דברי הפותח.
כדלקמן.

58 בהבא לקמן — להעיר מלקו"ת ראה (כו, ב),
מאמרי אדה"ז — תפ"ע (ס"ע ככתב) ס"ע רי ואילך).
ד"ה שלום עליכם באוה"ת פרשתנו (קצט, ב. אוה"ת
סידור ע' שם).

59 נסמן בליקו"ש שם ע' 111 הערה 21.

60 שבת י, ריש ע"ב.

השכל (ריבוי) גופא, נאָר) מצד דער נקודת השכל, "שלום מלמעלה למטה": משא"כ אין בינה ווערט אויפגעטאָן אַז יעדער ענין פרטי שבשכל מצד עצמו איז ביי אים מוסבר, אַזוי, אַז דער "שלום" (אין דעם דבר שכל) ווערט גע- שאפן מצד דעם ריבוי (פרטים) גופא — "שלום מלמטה למעלה".

ועד"ז איז בנוגע גילוי תורת החסידות — שענינה "פדה בשלום", באופן של שלום ומנוחה (ד"לית תמו לא קשיא כו"י) כנ"ל:

אין דעם גילוי פון תורת החסידות שע"י אדמו"ר הזקן — אין אן אופן פון "חכמה" — איז דער "שלום" בדרך מלמעלה למטה:

און דער "פדה בשלום" וואָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך גילוי החסידות של אדמו"ר האמצעי, בדרך הבנה והשגה דבינה — איז אַ "שלום מלמטה למעלה", אַז די כלי הבנה והשגה של המטה בא- נעמען און זיינען תופס די ענינים פון פנימיות התורה, וואָס דורך דעם ווערט דער ריבוי פון שכל גופא נתאחד ונתהפך אין אן ענין פון "פדה בשלום".

(משיחות יו"ד כסלו תשד"מ, תשמ"ה;
ד"ה ושבת בשלום תשל"ח.)

ט. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין (בדרך אפשר) בענינה, די צוויי אופנים פון "פדה בשלום" — ביי אדמו"ר הזקן (חכמה) און ביי אדמו"ר האמצעי (בינה):

דאָס וואָס די תכונה פון שכל איז פאַרבונדן מיט "ריבוי" (כנ"ל סעיף ו) — איז (בעיקר) מצד "בינה", ד.ה. מצד דעם ריבוי פרטים (והתחלקות) פון דעם דבר שכל [וואָרעם די התחלקות גיט אן אַרט אויף חילוקי דיעות ומחלוקת: וועד"ז מצד ריבוי פרטים ווערן נולד קשיות וסתירות אין דעם ענין]:

משא"כ אין "חכמה" איז דער גילוי פון נקודת השכל וואָס איז העכער פון פרטים — ובמילא איז נישט (אויף אַזוי- פיל) קיין אַרט אויף מחלוקת וקשיות כו'.

און דאָס איז דער חילוק אין דעם "שלום" וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך חכמה אַדער דורך בינה:

בשעת עס לייכט די נקודת השכל (חכמה) — פילט מען אַז די אַלע קשיות אין דעם ענין זיינען בטל (כאַטש ער ווייס נאָך נישט ווי אַזוי זיי ווערן פאַר- ענטפערט). און דאָס איז דערפאַר ווייל די נקודת השכל איז דער "כלל" (און אמיתיות) פון דער סברא שכלית וואָס דורך אים ווערן פאַראייניגט אַלע פרטי השכל. קומט אויס, אַז (אויך) דורך "חכמה" ווערט אויפגעטאָן אַ "שלום" אין די פרטי השכל ("ריבים") — אַבער דער "שלום" קומט (נישט מצד די פרטי

(*) המאמר בשלימותו נדפס בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קנז. המו"ל.

וישלה

שו לשי"ס איז ער מפרש, שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך; אבער בפירושו על התורה זאגט ער, שלא שכח תלמודו בבית לבן¹⁰.

דארף מען פארשטיין: וואס איז דער טעם השינוי צווישן די צוויי פירושים?

נאך מער: לכאורה איז איפכא מסתב — ר'א — בפירושו על התורה, וואו רש"י איז מפרש פשוטו של מקרא, וואלט מער מתאים געווען צו זאגן דוקא (דעם פירוש על השי"ס), לא שכח תלמודו מפני טורח הדרך, און נ"ט, בבית לבן.

— ווארום דער פסוק זאגט דאך, ויבא יעקב שלם עיר שכם, וואס לויט פשוטו של מקרא דארף אויסקומען אז דער "שלם" איז א חידוש אין צוזאמענהיינג מיט יעקב'ס אַנקומען אין שכם¹¹.

[אין מדרש¹² שטייט אז יעקב איז גלייך¹³ אויסגעהיילט געווארן מצלעתו

א. אויפן פסוק, ויבא יעקב שלם עיר שכם זאגן חז"ל (אין גמרא²) — און רש"י ברענגט עס אראפ בפירושו על התורה³ — אז "שלם" מיינט: "שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו".

דער זאגן פון "שלם בגופו שלם בממונו" איז נייטיג כמפורש במדרש: "שלם בגופו לפי שכתוב" והוא צולע על ירכו כו' שלם בממונו אע"ג (וואס) . . ט' שנים הי' מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון כו' (ועד"ז שטייט אין פירוש רש"י על התורה: שלם בגופו שנתרפא מצלעתו, שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון).

אבער אויף "שלם בתורתו" שטייט נ"ט אין מדרש קיין פירוש⁴. אין פירוש רש"י געפינט מען אין דעם א סתירה: בפירו-

(1) פרשתנו לג, יח.

(2) שבת לג, סע"ב. ובכ"ר עה"פ (פע"ס, ה) בשינויים. וראה לקמן סעיף ב.
(3) עה"פ.

(4) ולא (כפירוש (ובניהם — פשוטו) הרשב"ם, חוקוני וכו' (עה"פ), עקדה פרשתנו שער כו' שהוא שם עיר. וראה מדרש לקח טוב כאן ש.שלם עיר ירושלים . . לכך אמרו רז"ל שלם על שם יעקב כו'.

(5) ב"ר שם.

(6) פרשתנו לב, לב.

(7) אבל לא ממש, כי בפרש"י עה"ז לא הובא (שה"ז היפך הפשט) ש' שנים הי' מכבד יעקב את עשו בדורון. וראה לקמן הערה 13 בנוגע להרפואה מצלעתו.

(8) ורק מסים, אבל יוסף שכח כו' — בנחלת יעקב כאן, שכונת המדרש היא (כבפרש"י) שלא שכח כו' בבית לבן (משא"כ יוסף שכח תלמודו במצרים). אבל לכמה מפרשים (נזר הקודש (השלם) וע"ז יוסף לב"ר שם) גם להב"ר הכוונה היא (כבש"ס) שלא שכח תלמודו בדרך (וביפא תואר (השלם) לב"ר שם: בטרדתו בבית לבן ובדרך).

(9) שבת שם.

(10) כמו שהעיר בעץ יוסף לע"י שבת שם. נחלת יעקב שם.

(11) ובנזר הקודש (השלם) לב"ר שם (והועתק בעץ יוסף לב"ר שם ולע"י שבת שם) מפרש כן גם במדרש (אבל ראה הערה 13).

וצ"ע במשכיל לדוד כאן שמפרש (ברש"י) שבכולם כבר הי' שלם לפניו (כי נתרפא מיד אח"כ, ונעשה לו נס שלא הי' חסר כלום ממנו אפילו בשעה ששלח הדורון לעשו) — דא"כ למה לא נאמר שהי' "שלם" בסוכות.

(12) ב"ר (פע"ז, ה. וראה הערה הבאה), הובא בפרש"י פרשתנו (לב, לב) — אבל רק כפירוש שני, וגם מדגיש שזהו "מדרש אגדה" ופירוש הראשון זהו פשוטו. וראה הערה 18.

(13) בנזר הקודש לב"ר (הנ"ל הערה 11). שמאז התחיל להתרפאות אבל מ"מ לא נרפא לגמרי . . עד בוא . . שכם. אבל ראה פרש"י לעיל שם (ד"ה והוא צולע — המשך לפי האגדה). הי' צולע כשזרחה